

Individuella inkomstgränser i bostadsbidragssystemet ledde till ökade förvärvsinkomster

CECILIA ENSTRÖM ÖST

arbetar deltid som forskare på Inspektionen för socialförsäkringen i Stockholm samt innehar en tjänst som forskarsistent i nationalekonomi vid Institutet för bostads- och urbanforskning vid Uppsala universitet.

Cecilia ägnar sig bl a åt studier om det svenska bostadsbidragssystemet men ägnar sig också åt studier om kopplingen mellan bostadspolitik och barnafödande. cecilia.enstrom-ost@inspsf.se

inspsf.se

Individuella inkomstgränser i bostadsbidragssystemet infördes den 1 januari 1997. Motivet till regelförändringen var bl a att stärka arbetslinjen genom att minska den privatekonomiska förlust i form av kraftigt reducerat bostadsbidrag som kan uppkomma om en förälder vill övergå från hemarbete till förvärvsarbete. Huvudsyftet med den här studien är att undersöka om regelförändringen har haft någon effekt på arbetsutbudet. Författaren drar slutsatsen att individuella inkomstgränser verkar vara ett effektivt sätt att stärka arbetslinjen och öka förvärvsinkomsten.¹

Bostadsbidraget är ett inkomstberoende bidrag som minskar när individen respektive hushållet ökar sitt arbetsutbud. Inom bostadsbidragssystemet har flera reformer genomförts men den mest genomgripande kom till stånd år 1997. Man införde då bl a individuella inkomstgränser för makar och sammanboende med barn. Den här regelförändringen innebar att inkomstprövningen inte som tidigare bara skulle baseras på hushållets sammanlagda inkomster, utan på vardera makens inkomst och på hur inkomsten i hushållet är fördelad mellan dem. De individuella inkomstgränserna konstruerades så att de skulle innebära en drivkraft för hushåll att ha en mer jämn fördelning mellan makarnas arbetsutbud. Ett motiv till denna förändring var att reducera de stora marginaleffekter som är förknippade med bostadsbidraget och i stället stimulera personer med låg eller ingen egen försörjning att öka sitt arbetsutbud och därmed ytterligare minska bidragsberoendet (Regeringens proposition 1995/96:186, s 29).

Regelförändringen har medfört att nästan 70 000 hushåll beräknas ha fått ett lägre bostadsbidrag vilket har inneburit besparingar på ca 420 miljoner kr på årsbasis, dvs 120 miljoner kr mer än vad förslaget ursprungligen beräknades medföra (Boverket 2006). Regeln om individuella inkomstgränser har fortfarande samma utformning som vid införandet 1997. Det var dock inte den enda förändring som genomfördes i bostadsbidragssystemet vid reformen 1997. De övriga regelförändringarna var emellertid inte direkt knutna till hushållens inkomster eller till inkomstfördelningen mellan makar.

Syftet med den här studien är att undersöka om regelförändringen har haft någon effekt på arbetsutbudet. Arbetsutbudet definieras i analysen som årsinkomst av tjänst. Detta har sina begränsningar eftersom en förändring i

¹ Studien i sin helhet finns att beställa som rapport från Inspektionen för socialförsäkringen (ISF 2012:6).

Författaren vill framför allt tacka Per Johansson för engagemang och mycket värdefulla kommentarer och synpunkter. Hon vill också tacka seminariedeltagare vid IBF, seminariedeltagare och läsgrupp vid ISF samt Pathric Hägglund, Per Molander, Sten Olsson och Joakim Söderberg.

inkomst inte behöver vara korrelerad med en förändring i arbetad tid. Önskvärt hade naturligtvis varit att ha tillgång till information om arbetad tid.

I studien analyseras också den eventuella förekomsten av två möjliga bieffekter av individuella inkomstgränser. Det första exemplet på bieffekt är att reformen i stället skulle leda fram till ett ökat beroende av försörjningsstöd, mer vardagligt benämnt socialbidrag, som en effekt av det minskade bostadsbidraget. En ytterligare bieffekt som analyseras är om regel­förändringen har medfört en ökad benägenhet att separera. Vid remiss­behandlingen av det förslag som låg till grund för regeln om individuella inkomstgränser framhöll dåvarande Riksförsäkringsverket att den innebar starka ekonomiska incitament för gifta och sammanboende att skensepara (Regeringens proposition 1995/96:186, bilaga 3, s 66). En separation skulle kunna vara ett sätt att undkomma en minskning i bostadsbidrag på grund av individuella inkomstgränser, eftersom ensamstående inte omfattas av regel­förändringen.

1. Det svenska bostadsbidragssystemet

Bostadsbidraget är ett bidrag som behovsprövas på individnivå men är riktat till hushåll. Det består av tre delar: ett bidrag för bostadskostnaden, ett särskilt bidrag för hemmavarande barn och ett umgängesbidrag till dem som har barn som inte stadigvarande bor i hushållet. Storleken på bidragen är beroende av antalet barn i hushållet. Bidraget för bostadskostnaden är dessutom beroende av storleken på bostadskostnaden, om man bor i hyres­rätt, bostadsrätt eller äganderätt, samt hur stor bostadsytan är. Det maximala bostadsbidrag som ett hushåll är berättigat till fås genom att summera de tre bidragsdelarna. Det kan uppgå till maximalt 4 900 kr per månad. Eftersom bostadsbidraget är en inkomstprövad förmån kommer det maximala bostadsbidraget att minskas för de hushåll som har inkomster över en viss inkomstgräns. Före reformen 1997 fick makar och sammanboende tillsammans ha lika höga inkomster som ensamstående innan det maximala bostadsbidraget började reduceras. Inkomstgränsen låg då på 117 000 kr per år före skatt och det maximala bostadsbidraget minskades med 20 procent av hushållets inkomster som översteg denna inkomstgräns.²

När individuella inkomstgränser för makar och sammanboende med barn infördes 1997 sattes inkomstgränsen till 58 500 kr per år för vardera maken. Inkomstgränsen för ensamstående låg kvar på 117 000 kr. Dessa inkomstgränser gäller fortfarande. Detta innebär att storleken på bostads­bidraget är beroende inte bara av hushållets totala inkomst utan också av hur inkomsten är fördelad mellan makarna. Vid inkomstprövningen minskas det maximala bostadsbidrag hushållet är berättigat till med 20 pro-

² Inkomst i detta fall avser bidragsgrundande inkomst (BGI). BGI är inkomst före skatt och är summan av inkomst av tjänst, inkomst av näringsverksamhet, inkomst av kapital samt vissa tillägg som 80 procent av bidragsdelen av studiemedel och 15 procent av den del av en eventuell förmögenhet som överstiger 100 000 kr (Socialförsäkringsbalken 2010:110, 97 kap 2§).

cent av vardera makens inkomst som överstiger 58 500 kr. Detta innebär att bostadsbidraget minskas med 20 öre för varje krona av vardera makens inkomst som överstiger 58 500 kr.

2. Utvärderingsstrategi och design

Tabell 1 visar hur införandet av individuella inkomstgränser påverkar ett hushålls bostadsbidrag, givet en viss hushållsinkomst. De tre hushållen i exemplet har en total bidragsgrundande hushållsinkomst på 117 000 kr/år vilket var gränsen för oducerat maximalt bostadsbidrag före reformen. Hushållens inkomster är emellertid fördelade på olika sätt mellan makarna. I panel A ges exempel där makarna har lika stora inkomster. I panel B tjänar make 1 den större delen av hushållets inkomst och i panel C bidrar make 1 med hela hushållets inkomst. Störst minskning i bostadsbidrag ses i panel C där hushållets totala inkomst är fördelad på bara den ena maken.

Figur 1 illustrerar ytterligare hur individuella inkomstgränser kan påverka ett hushålls bostadsbidrag, givet olika hushållsinkomst och fördelning av hushållsinkomst mellan makarna. Störst förlust får hushåll med en hus-

Tabell 1
Exempel på hur inkomstprövningen med individuella inkomstgränser kan påverka bostadsbidraget för makar/sammanboende med barn. Där inget annat anges avses kr/år, före skatt

Panel A	Bidragsgrundad inkomst	Minskat bostadsbidrag på grund av individuella inkomstgränser
Make1	58 500	0
Make2	58 500	0
Totalt	117 000	0

Panel A. Hushållets totala bidragsgrundande inkomst är fördelad lika på båda makarna, dvs 50 procent av inkomsten på respektive make.

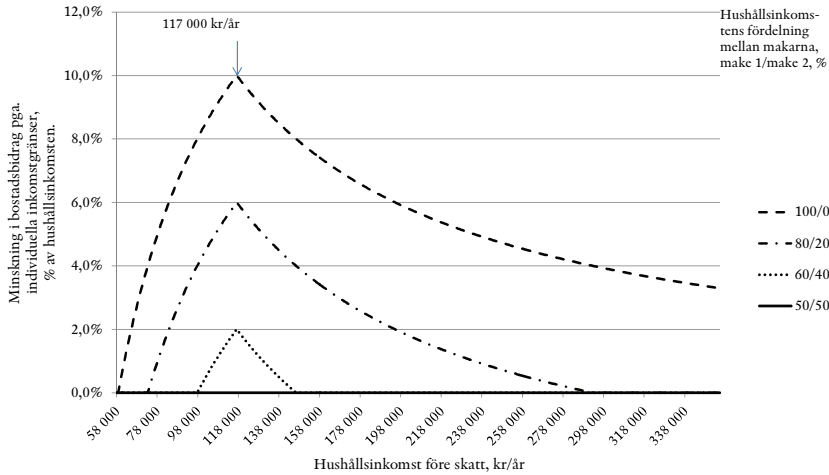
Panel B	Bidragsgrundad inkomst	Minskat bostadsbidrag på grund av individuella inkomstgränser
Make1	84 000	5 100
Make2	33 000	0
Totalt	117 000	5 100

Panel B. Hushållets totala bidragsgrundande inkomst är fördelad på båda makarna men övervägande på make 1, i detta exempel drygt 70 procent av inkomsten på make 1 och knappt 30 procent av inkomsten på make 2.

Panel C	Bidragsgrundad inkomst	Minskat bostadsbidrag på grund av individuella inkomstgränser
Make1	117 000	11 700
Make2	0	0
Totalt	117 000	11 700

Panel C. Hushållets totala bidragsgrundande inkomst är enbart fördelad på make 1, dvs 100 procent av inkomsten på make 1 och 0 procent av inkomsten på make 2.

Källa: Egna beräkningar.

Figur 1
Minskningen i bostadsbidrag som en följd av individuella inkomstgränser givet olika hushållsinkomster och olika fördelning av hushållsinkomster mellan makar

Källa: Egna beräkningar.

hållsinkomst om ca 117 000 kr per år och där ena maken har hela inkomsten. Dessa hushåll förlorar 11 700 kr per år i bostadsbidrag på den individuella inkomstgränsen.

I den analys som följer utnyttjas det faktum att reformen på olika sätt påverkade hushåll med samma bidragsgrundande hushållsinkomst men med olika inkomstfördelning mellan makarna. Genomgående i studien benämns de hushåll med makar som fick bostadsbidrag i december 1996 men som *inte* fick ett sänkt bostadsbidrag på grund av individuella inkomstgränser för "jämförelsegrupp" och de makar med bostadsbidrag som fick ett sänkt bostadsbidrag för "behandlingsgrupp". I tabell 1 skulle således hushållen i panel A ingå i jämförelsegruppen medan hushållen i panel B och C skulle tillhöra behandlingsgruppen. Detta illustreras också i figur 1 där effekten av individuella inkomstgränser illustreras vid olika hushållsinkomst och fördelning av inkomst mellan makar. Vid en helt jämn inkomstfördelning, då makarna har samma inkomst (panel A i tabell 2), får hushållen ingen minskning i bostadsbidrag, dvs de ligger på x-axeln i figur 1. De hushåll som teoretiskt sätt förlorar mest på reformen (panel C i tabell 2) illustreras med kurvan 100/0 i figur 1. Däremellan finns ett antal kombinationer av inkomster mellan makar som innebär olika grad av minskning i bostadsbidrag som en effekt av individuella inkomstgränser.

3. Data och metod

Data som har använts i den här studien är hämtade från Försäkringskassans bostadsbidragsdatabas samt från Socialstyrelsen. Urvalet består av makar och sammanboende med hemmavarande barn som fått bostadsbidrag i december 1996 (dvs månaden innan individuella inkomstgränser

infördes) samt har en total bidragsgrundad hushållsinkomst över 58 500 kr per år. Hushåll med lägre bidragsgrundad inkomst påverkades inte av inkomstprövningen, varken före eller efter reformen och omfattas därför inte. Studenter har exkluderats från urvalet, eftersom deras incitament att öka arbetsutbudet kan tänkas avvika från andra hushålls incitament. Även hushåll där båda makarna är födda i utomeuropeiska länder har exkluderats från urvalet för att undvika risken att fånga effekten av t ex kulturella skillnader i attityden till arbete eller andra skillnader som skulle kunna medföra svårigheter att renodla en eventuell effekt av själva reformen.

Hushållen har följts fr o m år 1994 och längst t o m år 1999. Data bildar därmed en s k panel, där bostadsbidragstagarnas arbetsmarknadsstatus, deras inkomster i form av försörjningsstöd samt deras hushållssammansättning kan följas under tre år före (1994–96) och tre år efter (1997–99) att individuella inkomstgränser infördes. Totalt innehåller urvalet 112 560 hushåll.

I analysen jämförs förändringen i inkomst från tjänst och försörjningsstöd samt separationsbenägenhet före och efter reformen mellan hushåll som påverkades av individuella inkomstgränser (behandlingsgruppen) och hushåll som inte påverkades (jämförelsegruppen). Den här ansatsen innebär att behandlingsgruppens förändring före och efter reformen jämförs med samma förändring för jämförelsegruppen. Förändringen hos jämförelsegruppen visar den gemensamma trenden och förändringen hos behandlingsgruppen visar både den gemensamma trenden samt effekten av reformen. En eventuell påverkan av en reform kan därmed isoleras, ansatsen går i den internationella litteraturen under namnet *difference-in-difference analysis* (Meyer 1995).

Behandlings- och jämförelsegruppernas sammansättning med avseende på antal barn, ålder, utbildningsnivå, boende etc är mycket lika. Den skattade modellen tar emellertid också hänsyn till att det kan finnas icke-observerbara faktorer som skiljer grupperna åt samt att hushåll där inkomsten av tjänst är olika fördelad mellan makarna också kan skilja sig åt i andra avseenden vilket i sin tur kan påverka inkomstutvecklingen. Se ISF (2012:6) för en mer detaljerad presentation av behandlings- och jämförelsegrupperna samt av de metoder och modeller som analyserats.

4. Resultat

Effekt på förvärvsinkomst

I den första modellen som skattas fångas den genomsnittliga effekten av reformen för behandlingsgruppen. Hushållens bidragsgrundade inkomst före reformen är inkluderad i modellen för att ta hänsyn till att effekten på arbetsutbudet bör variera beroende på nivån på inkomst före reformen eftersom effekten på förvärvsinkomsten bör vara starkt förknippad med vilken arbetsmarknadsanknytning man hade innan reformen.

De bakgrundsvariabler som inkluderas är antal barn (både hemma- varande samt umgängesbarn), yngsta barnets ålder, äldsta makens ålder, högsta utbildning i hushållet, bostadstyp, boyta, boendekommun indelat efter arbetsmarknadsområden samt antal månader hushållet ifråga erhållit bostadsbidrag före reformen.

De redovisade resultaten anger effekten av reformen på förvärvsinkomsten. En siffra som är större än noll ska tolkas som en procentuell ökning i inkomst av tjänst och en siffra mindre än noll som en minskning i inkomst av tjänst. I denna studie fokuserar vi på hur effekten av reformen skiljer sig åt för hushåll med olika inkomster, se figur 1. Sådana ”heterogena effekter” av reformen fångas i analysen av variablerna *Reform*³ och *Reform*inkomst*.⁴ De fångar den genomsnittliga effekten av reformen för alla hushåll som påverkades av skilda inkomstgränser.

Teoretiskt förväntas en ökning i förvärvsinkomst efter reformen men att effekten, på hushålls nivå, av reformen ska minska med bidragsgrundad inkomst eftersom hushåll med högre inkomster inte bör vara lika känsliga för en förändring i inkomst som hushåll med lägre inkomster. Den sistnämnda effekten bör då fångas av variabeln *Reform*inkomst*.

I tabell 2 presenteras den genomsnittliga effekten av individuella inkomstgränser på makarnas totala förvärvsinkomst ett år efter reformen (kolumn 1 och 2), två år efter reformen (kolumn 3 och 4) samt slutligen tre år efter reformen (kolumn 5 och 6). Alla analyser genomförs med och utan bakgrundsvariabler. Resultaten är de förväntade, dvs statistiskt säkerställda och positiva effekter av reformen på förvärvsinkomsten som dock avtar med ökad inkomst före reformen. Effekten ökar något över tid, vilket visar att det tar tid att öka sitt arbetsutbud. Resultaten är också stabila och i stort sett desamma när bakgrundsvariabler inkluderas i modellen. I kolumn 1 och 2 redovisas t ex den genomsnittliga effekten av reformen ett år efter dess införande. Resultatet visar att individuella inkomstgränser ökade hushållets genomsnittliga förvärvsinkomst med knappt 25 procent (0,236 utan bakgrundsvariabler och 0,213 med bakgrundsvariabler) och effekten avtar med knappt 1 procent (-0,009 utan bakgrundsvariabler och -0,008 med bakgrundsvariabler) för varje tiotusentals kronor i bidragsgrundad inkomst före reformen. Detta motsvarar en genomsnittlig ökning med ca 5 000 kr i årsinkomst av tjänst som en effekt av reformen ett år efter dess införande. Motsvarande effekt tre år efter reformen är drygt dubbelt så stor. Vid högre inkomster (inkomster över 200 000 kr) kommer effekten på förvärvsinkomsten att reduceras till noll på grund av den marginellt avtagande effekten av inkomst.

I tabell 3 redovisas motsvarande resultat för mäns respektive kvinnors förvärvsinkomst. Den genomsnittliga effekten av reformen visar positiva

³ En sk dummyvariabel är inkluderad för behandlingsgruppen och antar värdet 1 om hushållet tillhör behandlingsgruppen och 0 om hushållet tillhör jämförelsegruppen.

⁴ *Reform*inkomst* är en sk interaktionsvariabel som kontrollerar för behandlingsgruppens bidragsgrundade inkomst (i tiotusentals kronor) innan reformens införande.

Tabell 2

Genomsnittlig effekt på hushållets totala arbetsutbud, ett, två respektive tre år efter reformens införande

	1	2	3	4	5	6
Variabler	1 år efter reformen	1 år efter reformen	2 år efter reformen	2 år efter reformen	3 år efter reformen	3 år efter reformen
<i>Reform</i>	0,236**	0,213**	0,464***	0,482***	0,525***	0,555***
<i>Reform*inkomst</i>	-0,009**	-0,008**	-0,027***	-0,027***	-0,033***	-0,034***
Bakgrundsvariabler	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja

Anm: * anger statistisk signifikans på 10 procentnivån, ** anger statistisk signifikans på 5 procentnivån och *** anger statistisk signifikans på 1 procentnivån.

Källa: Egna bearbetningar av Försäkringskassans data över bostadsbidragstagare.

Tabell 3

Genomsnittlig effekt på mäns respektive kvinnors förvärvsinkomst, ett, två respektive tre år efter reformens införande

	1	2	3	4	5	6
Variabler	1 år efter reformen	1 år efter reformen	2 år efter reformen	2 år efter reformen	3 år efter reformen	3 år efter reformen
<i>Reform</i>	0,333***	0,312***	0,277**	0,320***	0,213	0,266**
<i>Reform*inkomst</i>	-0,012***	-0,010**	-0,020***	-0,021***	-0,026***	-0,028***
Bakgrundsvar	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja
	1	2	3	4	5	6
Variabler	1 år efter reformen	1 år efter reformen	2 år efter reformen	2 år efter reformen	3 år efter reformen	3 år efter reformen
<i>Reform</i>	0,568***	0,503***	0,272**	0,243*	-0,037	-0,039
<i>Reform*inkomst</i>	-0,001	0,001	0,036***	0,036***	0,062***	0,063***
Bakgrundsvariabler	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja

Anm: * anger statistisk signifikans på 10 procentnivån, ** anger statistisk signifikans på 5 procentnivån och *** anger statistisk signifikans på 1 procentnivån.

Källa: Egna bearbetningar av Försäkringskassans data över bostadsbidragstagare.

effekter på inkomst av tjänst. Resultaten är stabila och i stort sett desamma när bakgrundsvariabler inkluderas i modellen. Störst genomsnittlig effekt syns för kvinnor ett år efter reformen, en ökning av förvärvsinkomsten med ungefär 55 procent (0,568 utan bakgrundsvariabler och 0,503 med bakgrundsvariabler). Tre år efter reformens införande är den genomsnittliga effekten på kvinnors förvärvsinkomst negativ (-0,037 utan bakgrundsvariabler och -0,039 med bakgrundsvariabler), den är dock inte statistiskt säkerställd. I stället ökar effekten för kvinnor signifikant med inkomsten före reformen medan effekten för männen är marginellt avtagande, något som skulle kunna vara ett tecken på en utjämning av inkomst av tjänst mellan makar – mannen i hushållet hade i 75 procent av fallen högre inkomst än kvinnan före reformen. Den sammanlagda effekten av reformen är positiv både på mäns och kvinnors inkomst av tjänst men vid högre inkomster kommer effekten på förvärvsinkomsten för männen att reduceras till noll.

Tiden för Försäkringskassan att genomföra de regelförändringar som infördes vid reformen 1997 var kort. Informationen som försäkringskassor-

Variabler	1 Hushål- lets totala inkomst av tjänst	2 Hushål- lets totala inkomst av tjänst	3 Mäns inkomst av tjänst	4 Mäns inkomst av tjänst	5 Kvinnors inkomst av tjänst	6 Kvinnors inkomst av tjänst
<i>Förlust</i>	0,028***	0,035***	0,012*	0,016**	0,203***	0,229***
Bakgrunds- variabler	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja

Tabell 4
Genomsnittlig effekt
på förvärvsinkomst
av förlusten i procent
av hushållets inkomst
före reformen, 3 år
efter reformens infö-
rande

*Anm.:** anger statistisk signifikans på 10 procentnivån, ** anger statistisk signifikans på 5 procentnivån och *** anger statistisk signifikans på 1 procentnivån.

Källa: Egna bearbetningar av Försäkringskassans data över bostadsbidragstagare.

na gick ut med var i huvudsak riktad till de hushåll som redan fick bostadsbidrag. Eftersom informationen om reformen kom i nära anslutning till reformens införande har hushållen sannolikt endast i mycket begränsad utsträckning hunnit anpassa sig till reformen redan innan den trädde i kraft. Finns en effekt av reformen bör den därmed kunna fångas i analysen. Avgörande för att resultaten ska tolkas som effekter av individuella inkomstgränser är emellertid att den använda modellen till fullo lyckas kontrollera för andra faktorer som påverkar löneutvecklingen i de olika grupperna. En vanlig metod för att försäkra sig om att så är fallet är att studera effekten av en sk placeboreform, dvs i sin modell låtsas man som om att reformen infördes några år tidigare än den faktiskt gjordes. Om det inte finns några effekter av denna fiktiva reform stärks trovärdigheten i de resultat som presenteras. Om det däremot finns effekter av den finns det anledning att misstänka att de uppskattade effekterna på arbetsutbudet är uttryck för något annat än regelförändringen individuella inkomstgränser. Resultaten från denna analys visar emellertid inte på några statistiskt säkerställda effekter. Detta ger således stöd för de resultat som presenteras i denna undersökning.

Man kan också beräkna den ekonomiska förlusten i minskning av bostadsbidrag på grund av individuella inkomstgränser i procent av den bidragsgrundande inkomsten före reformen. I tabell 4 presenteras effekten av den ekonomiska förlusten tre år från att reformen infördes, för hela hushållet samt uppdelat på kvinnor och män. Även här har analysen genomförts både med och utan bakgrundsvariabler. Effekten av reformen ges av variabeln *Förlust* som anger minskningen i bostadsbidrag som andel av den bidragsgrundade inkomsten före reformen i procentenheter. Resultatet visar statistiskt säkerställda och positiva effekter på arbetsutbudet som i genomsnitt är störst för kvinnorna. Resultaten är i huvudsak desamma oavsett om kontrollvariabler inkluderas i modellen.

För varje procentenhet i ekonomisk förlust som reformen genererar ökar hushållets totala förvärvsinkomst med ca 3,0 procent (0,028 och 0,035). Detta motsvarar en genomsnittlig ökning av hushållets inkomst av tjänst med ca 15 000 kr tre år efter reformen, vilket stämmer väl överrens med det tidigare resultat som presenterats i tabell 3.

Figur 1 visar att givet en viss bidragsgrundande inkomst före reformen, förlorar hushållet mer i bostadsbidrag ju ojämnare inkomstfördelningen mellan de olika makarna är. Genom att dela upp behandlingsgruppen på detta sätt kan man också tydligare undersöka hur effekten av reformen påverkas av att man före reformen har någon form av arbetsmarknadsanknytning, även om den inte är stark. Resultatet från dessa analyser presenteras inte här men kan erhållas från författaren vid förfrågan. Man kan dock kortfattat sammanfatta dessa resultat på följande sätt: Störst effekt på arbetsutbudet ses hos de hushåll där makarna före reformen har en relativt sett jämn fördelning av inkomst mellan sig, dvs båda makarna har någon form av arbetsmarknadsanknytning före reformen även om den är svag. En positiv men lägre effekt noteras hos de hushåll där endast den ena maken genererar en inkomst. Detta skulle kunna vara ett resultat av en efterfrågerestriktion eller tröskeeffekt utav att ha varit frånvarande från arbetsmarknaden under en period.

Effekt på försörjningsstöd

Effekten av individuella inkomstgränser på försörjningsstöd har analyserats på samma sätt som effekten på förvärvsinkomsten. Detta resultat presenteras i tabell 5. Resultatet visar att reformen ökade inkomsten av försörjningsstöd ett år efter dess genomförande med i genomsnitt en tredjedel (0,349 utan bakgrundsvariabler och 0,350 med bakgrundsvariabler). Det finns dock inga statistiskt säkerställda effekter två år efter reformen och tre år efter reformen ses en statistiskt säkerställd minskning av försörjningsstöd om ca 20 procent (-0,227 utan bakgrundsvariabler och -0,184 med bakgrundsvariabler). Denna minskning i försörjningsstöd avtar dock något med inkomsten före reformen (0,021 utan bakgrundsvariabler och 0,015 med bakgrundsvariabler). Detta resultat stämmer emellertid väl överens med resultatet från analysen på förvärvsinkomst eftersom dessa två effekter bör korrespondera med varandra. Detta resultat visar alltså på en initial övervältring på försörjningsstöd, en effekt som på längre sikt övergår i en minskning i försörjningsstöd som en sekundär effekt av det ökade arbetsutbudet.⁵ Analysen har även genomförts med variabeln *Förlust* som reformindikator. Detta resultat var samstämmigt med det som presenteras i tabell 5; effekten ett år efter reformen visade på en ökning i försörjningsstöd medan effekten tre år efter reformen visade på en minskning. Inkomsten från försörjningsstöd minskade tre år efter reformen med nästan 4 procent för varje procentenhet av ekonomisk förlust som reformen orsakat, en effekt som avtar något med ökad inkomst före reformen.

Effekt på separationsbenägenheten

Den genomsnittliga effekten av individuella inkomstgränser på oddsens att

⁵ Analysen har även genomförts endast med de hushåll som har inkomst från försörjningsstöd; detta förändrade dock inte våra slutsatser. Effekten av en fiktiv reform har också analyserats här. Resultatet visade inte på några statistiskt säkerställda effekter av denna placeboform.

Variabler	1 1 år efter reformen	2 1 år efter reformen	3 2 år efter reformen	4 2 år efter reformen	5 3 år efter reformen	6 3 år efter reformen
<i>Reform</i>	0,349***	0,350***	0,099	0,112	-0,227**	-0,184*
<i>Reform*inkomst</i>	-0,007**	-0,009**	0,006	0,003	0,021***	0,015***
Bakgrunds- variabler	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja

Tabell 5
Genomsnittlig effekt
på försörjningsstöd
efter 1, 2 respektive
3 år från reformens
införande

Anm: * anger statistisk signifikans på 10 procentnivån, ** anger statistisk signifikans på 5 procentnivån och *** anger statistisk signifikans på 1 procentnivån.

Källa: Egna bearbetningar av Försäkringskassans data över bostadsbidragstagare.

separera har analyserats med logistisk regression. Analysen har genomförts både ett och två år efter det att individuella inkomstgränser infördes men resultaten var i stort sett samstämmiga och visade på att hushåll som påverkades var mindre benägna att separera – en oddskvot på ca 0,7. Resultaten visar alltså inga tecken på att individuella inkomstgränser skulle medföra en ökad separationsbenägenhet. Resultaten är oberoende av hur man kontrollerar för reformen och visar överlag på ett stabilt resultat, både med och utan bakgrundsvariabler, med en oddskvot lägre än 1.

5. Slutsats

De resultat som redovisats tyder på att effekterna av individuella inkomstgränser har varit positiva. Det finns positiva effekter på förvärvsinkomsten redan ett år efter det att reformen genomfördes och denna positiva effekt kvarstår under de nästföljande två åren. Denna effekt avtar dock för hushåll med högre inkomster och som kanske inte är lika känsliga för en förändring i hushållets inkomst. Effekterna är dessutom positiva såväl för männen som för kvinnornas inkomst av tjänst och är dessutom större för kvinnorna. Resultatet visar också på en utjämnande effekt mellan kvinnor och män.

Det finns emellertid tecken på en ökad användning av försörjningsstöd ett år efter reformen. Denna effekt är dock övergående och tre år efter reformen minskar bidraget från försörjningsstöd som en sekundär effekt av individuella inkomstgränser och deras positiva effekt på förvärvsinkomsten.

Ensamstående med barn är överrepresenterade i flera behovsprövade förmåner som just bostadsbidrag och socialbidrag. En förändring i separationsbenägenhet i samhället kan därför få konsekvenser för socialförsäkringen i form av ökade eller minskade utgifter. Resultatet från denna studie styrker inte farhågan att individuella inkomstgränser skulle medföra ett ökat antal skenseparationer. I stället visar resultaten tecken på en minskning i separationsbenägenhet, vilket skulle kunna vara en effekt av en mer jämställd och stabilare ekonomi i hushållet, något som skulle vara intressant att studera vidare.

Slutsatsen är att individuella inkomstgränser i det svenska bostadsbidragssystemet verkar vara ett effektivt sätt att stärka arbetslinjen. Individu-

ella inkomstgränser bidrar också till att minska skillnader i förvärvsinkomst mellan kvinnor och män. Det kan vara av politiskt intresse att överväga om en regel liknande individuella inkomstgränser för makar skulle kunna vara effektiv för att stärka arbetslinjen och minska bidragsberoendet också inom andra förmåner.

Sveriges demografiska utveckling ser också ut så att allt färre ska försörja allt fler, dvs gapet mellan resurs och behov tenderar att öka. Skulle detta i framtiden leda till en önskan att öka behovsprövning inom förmåner så kan resultatet från denna studie bidra med kunskap om hur en sådan prövning skulle kunna utformas i syfte att minimera marginaleffekten för de olika grupper som är föremål för reformen.

REFERENSER

Boverket (2006). *Bostadsbidrag, ett rättvist bostadsstöd för barnen? – Långsiktiga effekter av 1990-talets besparingar*, Boverket, Karlskrona.

ISF (2012:6), *Ekonomiska drivkrafter i bostadsbidragssystemet – En utvärdering av individuella inkomstgränser för makar med barn*, ISF, Stockholm.

Meyer, B (1995), "Natural and Quasi-Experiments in Economics", *Journal of Business and Economic Statistics*, vol 13, s 151–161.

Regeringens proposition (1995/96:186), *Nya regler för bostadsbidrag*.

Socialförsäkringsbalken (2010:110).